

Voľby a kvalita demokracie¹

Tatiana Tökölyová

Trust in the integrity of electoral processes is a fundamental pillar of a functioning democracy. This article analyses the concept of electoral integrity in the context of democratic processes, focusing on its relevance for maintaining the legitimacy of political systems. The author explores relationship between perceptions of electoral processes and democratic stability by drawing on theoretical models and empirical studies, including research from the Electoral Integrity Project. It identifies key factors affecting electoral fairness, such as public campaign financing, proportional representation principles, and the independence of electoral management bodies. Examples from the United States, Brazil, and Mexico are used to illustrate the threats to electoral integrity arising from challenges to election results and attacks on electoral institutions. The final findings highlight the importance of effective electoral processes and institutions in maintaining citizen confidence in democratic mechanisms and suggest the need for further research focusing on institutional and procedural factors affecting elections.

Úvod

Dôvera v integritu volebných procesov je kľúčovým predpokladom pre fungovanie demokracie. Napriek tomu sa v etablovaných aj rozvíjajúcich sa demokraciách zvyšujú pochybnosti o legitímnosti volieb. Popieranie spravodlivých volebných výsledkov, spochybňovanie spoľahlivosti sčítania hlasov a útoky na volebné inštitúcie sa v posledných rokoch stali častými javmi. Tento trend je zvlášť znepokojujúci v krajinách, kde boli demokratické procesy doteraz považované za stabilné.² Narastá preto záujem odborníkov o integritu volieb ako dynamický a komplexný fenomén. Zatiaľ

---

¹ Tento článok prezentuje výsledky výskumu v rámci projektu KEGA č. 026UKF-4/2022 *India v súčasných medzinárodných vzťahoch*.

² GONZÁLEZ, R. (et al.): *Fairness beyond the ballot: A comparative analysis of failures of electoral integrity, perceptions of electoral fairness, and attitudes towards democracy across 18 countries*. In: *Electoral Studies*, Vol. 87, 2023. [online], [29/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102740>>.

čo v niektorých krajinách sa diskusia o volebnej integrite takmer nevedie, v iných výrazne ovplyvňuje dynamiku volebných kampaní a celkové politické procesy v období nasledujúcom po takýchto voľbách. Niektoré výskumy, s ktorými pracuje i tento príspevok, skúmajú ako voliči individuálne vnímajú samotný volebný proces a svoju úlohu v ňom, iní autori vnímajú tento problém holisticky a snažia sa identifikovať vplyv charakteristík štátu (napríklad ekonomická úroveň, vzdelanie obyvateľov či historické skúsenosti s voľbami) na formovanie volebných procesov. I tieto súčasné trendy skúmania naznačujú, že kvalita volieb a tým pádom na ne naviazanej kvality demokracie sa predmetom záujmu politologických výskumov bez ohľadu na stupeň demokratizácie skúmaných krajín.

Ako naznačujú udalosti v USA (predchádzajúce prezidentské voľby po víťazstve J. Bidena), stratu dôvery vo voľby a volebné orgány čoraz častejšie využívajú ako taktiku kandidáti, ktorí vo voľbách neuspeli, alebo ich politickí oponenti. Tieto obvinenia sú často vznesené bez dôveryhodných dôkazov alebo podložených tvrdení o nezrovnalostiach vo volebnom procese. Navyše, podobné tvrdenia často pretrvávajú aj po ukončení sčítavania hlasov, čo ohrozuje nielen dôveryhodnosť samotných volieb, ale aj stabilitu celého demokratického systému. Šírenie týchto praktík predstavuje vážnu hrozbu pre fungovanie demokratických inštitúcií a narúša základné princípy transparentnosti a spravodlivosti. Ako uvádza Schedler *„Myšlienka demokracie sa tak úzko stotožnila s voľbami, že hrozí, že zabudneme, že moderná história zastupiteľských volieb je príbehom autoritárskych manipulácií, ako aj ságou demokratických triumfov. Historicky, inými slovami, voľby boli nástrojom autoritárskej kontroly, ako aj prostriedkom demokratického vládnutia.“*³

---

³ SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002, s. 36. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.

Je potrebné poznamenať, že voľby sú procesom, ktorý bežní občania pravdepodobne dokážu posúdiť lepšie ako väčšinu postupov zo strany štátnych inštitúcií. Je to najmä z dôvodu širokej pozornosti, ktorú vyvolávajú a aj masovej účasti na nich. I prípad USA potvrdzuje tvrdenie Birchovej, že dôležitým činiteľom tejto pozornosti sú i médiá, ktoré cez intenzívne spravodajstvo o voľbách a možných porušeníach volebnej integrity v tlači ešte zvyšujú pravdepodobnosť toho, že bežní občania budú „naladení“ na voľby ako proces. Ak sú voľby skorumpované alebo podvodné, je veľmi pravdepodobné, že sa o tejto skutočnosti dozvie pomerne široká verejnosť. Občania sú teda s najväčšou pravdepodobnosťou lepšie pripravení hodnotiť volebné postupy, než v prípade iných politických procesov.⁴

Volebná integrita, legitimita a spravodlivosť

Volebná integrita sa dá definovať ako proces, pri ktorom dochádza k manipulácii volebných procesov a výsledkov s cieľom uprednostniť osobný alebo stranícky prospech pred verejným záujmom.⁵ Táto definícia vychádza z demokratickej teórie a operuje konceptom „slobodných a spravodlivých“ volieb. Model volebnej integrity tak reflektuje súčasné dianie v etablovaných aj rozvíjajúcich sa demokraciách a predstavuje inovatívny teoretický a metodologický rámec pre ich skúmanie.

Model volebnej integrity vyvinutý v rámci projektu Electoral Integrity Project (projekt pôvodne realizovali tímy z univerzít v Sydney

---

⁴ BIRCH, S.: *Electoral Institutions and Popular Confidence in Electoral Processes: A Cross-National Analysis*. In: *Electoral Studies*, Vol. 27, No. 2, 2008, s. 307. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.005>>.

⁵ BIRCH, S.: *Electoral Institutions and Popular Confidence in Electoral Processes: A Cross-National Analysis*. In: *Electoral Studies*, Vol. 27, No. 2, 2008. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.005>>.

(Austrália) a Harvarde (Spojené štáty)).⁶ Hlavnou ambíciou bolo nájsť odpoveď na otázku „prečo niekedy voľby zlyhávajú a čo sa s tým dá robiť?“ Konkrétne riešil štyri základné okruhy problémov súčasného demokratického sveta, a to a) Aká je kvalita volieb na celom svete – počas celého volebného cyklu? b) Ako, kedy a prečo voľby posilňujú alebo oslabujú občanov? c) Aké sú dôsledky neúspešných volieb, napríklad pre bezpečnosť, dostupnosť a dôveru? d) A čo možno urobiť na zmiernenie týchto problémov na základe akademických dôkazov? Ich prístup ku skúmaniu „spravodlivých“, „čestných“ volieb sa postupne rozšíril. Aktuálny tím, ktorý v projekte pokračuje, vydáva každoročne výsledky svojho výskumu v dokumente pod názvom „Globálna správa o volebnej integrite“ s cieľom poskytnúť údaje o kvalite volieb na základe názoru odborníkov. Aktuálne zverejnený dokument poskytuje analýzy na základe volieb uskutočnených v roku 2023. Spolu analyzuje osem kľúčových volieb konaných v roku 2023: všeobecné voľby v Zimbabwe, Turecku, Argentíne, Nigérii a Thajsku, prezidentské voľby v Egypte, a parlamentné voľby v Holandsku a Poľsku.⁷

A komparatívna politológia sa čoraz viac zameriava na otázky volebnej integrity a na tieto výzvy reaguje i tento príspevok. Skúmanie legitimacy volebného procesu ako kľúčového aspektu pre vytvorenie a udržanie zdravého demokratického štátu nadväzuje na viacero autorov a výskumov ako napríklad Elklit a Reynolds⁸ alebo Schedler.⁹ Často sa tento aspekt skúma v kontexte demokratickej tranzície, t.j.

---

⁶ Viac o projekte pozri na: *The Electoral Integrity Project*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.electoralintegrityproject.com>>.

⁷ TOBY, J.: *The Global Electoral Integrity Report 2024*. [online], [cit. 01/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://www.electoralintegrityproject.com/eip-blog/2024/7/24/the-global-electoral-integrity-report-2024>>.

⁸ ELKLIT, J.; REYNOLDS, A.: *The Impact of Election Administration on the Legitimacy of Emerging Democracies*. In: *Journal of Commonwealth and Comparative Politics*, Vol. 40, No. 2, 2002.

⁹ 2002 a 2006.

prechodu nedemokratickeho režimu na demokratický, kde voľby zohrávajú kľúčovú úlohu. Toto prepojenie medzi skúmaním tranzície a významu volebného správania, by nemalo byť vzhľadom na súčasné demokratizačné procesy v krajinách mimo tradičných demokracií (vrátane viacerých krajín tretej vlny) prekvapujúce. I vývoj v etablovaných (tradičných) demokraciách ukazuje, že volebné výskumy často prehliadajú vnímanie prepojenia volebnej legitimity a procedurálnej spravodlivosti. Tým, že sa (nielen) pod vplyvom nových tranzičných kružníc presúvajú nové skúmania z tradičného epicentra politologického výskumu (napríklad z USA, kde bola integrita volebných procesov historicky nespochybniteľná), sa záber skúmania rozširuje. Orientuje sa na zber dát a ich analýzu i z tzv. nových demokracií, ktoré možno v niektorých prípadoch označiť pojmami ako krehké demokracie alebo hybridné režimy, teda ako krajiny s nedostatočne rozvinutými demokratickými systémami. Preto i tento príspevok diskutuje otázky začlenenia hodnotenia procedurálnej spravodlivosti volieb do skúmaní vzťahu medzi politickou podporou a volebným správaním.

Uvedení autori ako napríklad Payne, Zovatto a Díaz¹⁰, a ďalší upozorňujú, že ak občania nemajú úplnú istotu, že voľby v ich krajinách sú slobodné a spravodlivé, výsledkom môže byť pokles v participácii občanov na voľbách. Schedler¹¹ uvádza, že tento stav môže dospieť v extrémnych prípadoch aj do foriem verejných protestov, ako sme v poslednom období mohli byť svedkom napríklad

---

¹⁰ PAYNE, J. M.; et al.: *Democracies in development: politics and reform in Latin America*. Inter-American Development Bank, the International Institute for Democracy and Electoral Assistance, and the David Rockefeller Center for Latin American Studies, Harvard University, Washington, 2007.

¹¹ SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.

v Gruzínsku. Banducci a Karp¹² konštatujú, že aj v etablovaných demokraciách „spravodlivo uskutočnené a pravidelné voľby vytvárajú legitimitu systému“ a dôvera vo volebné procesy je tak pravdepodobne predpokladom podpory ostatných inštitúcií zastupiteľských systémov zo strany verejnosti.

Schedler konštatuje, že väčšina dnešných režimov nie je ani jasne demokratická, ani plne autoritárska a tieto režimy „obývajú širokú a hmlistú zónu medzi liberálnou demokraciou a uzavretým autoritárstvom“ a voľby všeobecne uznávané ako jeden zo základných znakov demokracie „sa môžu stať aj nástrojom autoritárskych držiteľov moci, ktorí sa snažia legitimizovať svoju vládu.“¹³ A pre účely skúmania tejto hmlistej zóny navrhuje „vyplniť koncepčný priestor medzi opačnými pólmi liberálnej demokracie a uzavretého autoritárstva dvoma symetrickými kategóriami: volebnou demokraciou a volebným autoritárstvom.“¹⁴

Weatherford¹⁵ poskytuje významnú analýzu vzťahu medzi konceptom **politckej podpory** a ukazovateľmi, ktoré sa bežne používajú na jej meranie. Identifikuje niekoľko dimenzií politickej podpory, do ktorých zaraďuje i spravodlivosť. Zdôrazňuje, že hodnotenie „spravodlivosti politického procesu“ - variácia tradičného pojmu procedurálnej spravodlivosti - je kľúčové pre skúmanie toho, ako občania hodnotia výkonnosť politického

---

¹² BANDUCCI, S. A.; KARP, J. A.: *How elections change the way citizens view the political system: campaigns, media effects and electoral outcomes in comparative perspective*. In: *British Journal of Political Science*, 33 (3), 2003, s. 443. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1017/s000712340300019x>>.

¹³ SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002, s. 36. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.

¹⁴ SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002, s. 37. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.

¹⁵ WEATHERFORD, M. S.: *Measuring Political Legitimacy*. In: *American Political Science Review*, Vol. 86, No. 1, 1992, s. 149-166.

systemu, teda ako hodnotia ich premietnutie ich vstupov (preferencií a očakávaní) do výstupov v podobe verejných statkov. Spravodlivosť sa zvyčajne posudzuje prostredníctvom ukazovateľov, ktoré hodnotia verejné inštitúcie, ako sú zastupiteľské a súdne orgány, ako aj súkromné subjekty, napríklad podniky. Hoci tieto ukazovatele boli pôvodne vyvinuté v USA, odvtedy boli prispôsobené a aplikované na rôzne kontexty prostredníctvom medzinárodných prieskumných projektov, medzi ktoré možno zaradiť i v našom priestore často využívaný Eurobarometer. Procesná spravodlivosť volieb sa však v týchto analýzach vo veľkej miere prehliadala, pravdepodobne z dôvodu nedostatku vhodných údajov.

Jedným z prvých významných príspevkov medzinárodného rozsahu k štúdiu **volebnej integrity**, teda v kontexte kvality demokracie, bol výskum Birchovej, ktorý reaguje na nedostatočne pokryté skúmanie faktorov ovplyvňujúcich dôveru občanov vo volebný systém. Tento článok skúma faktory, ktoré ovplyvňujú to, ako vo 28 krajinách vníma verejnosť volebné správanie. Pomocou viacúrovňových modelov, ktoré zahŕňajú premenné na úrovni jednotlivca aj na úrovni volieb, sa v štúdiu zistilo, že pomerné volebné systémy a verejné financovanie politických strán pozitívne ovplyvňujú dôveru vo volebné procesy. A naopak, Birchová konštatuje negatívnu koreláciu tejto premennej s formálnou nezávislosťou volebných riadiacich orgánov.¹⁶

Túto tendenciu ilustrujú tri výrazné prípady: 1) Po voľbách v USA v roku 2020 Donald Trump, vtedajší ešte úradujúci prezident a kandidát Republikánskej strany, odmietol priznať svoju porážku proti Joeovi Bidenovi a opakovane tvrdil, že počas sčítania hlasov došlo k nezrovnalostiam; 2) reakcia brazílskeho prezidenta Jaira Bolsonaro

---

¹⁶ BIRCH, S.: *Electoral Institutions and Popular Confidence in Electoral Processes: A Cross-National Analysis*. In: *Electoral Studies*, Vol. 27, No. 2, 2008, s. 305. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.005>>.

po voľbách v roku 2022, keď verejne neuznal svoju porážku a krátko pred inauguráciou Lulu odcestoval do USA; 3) finančné tlaky na Národný volebný inštitút Mexika (INE)¹⁷ zo strany prezidenta Manuela Antonia Lópeza Obradora.¹⁸ Tieto príklady odhaľujú znepokojujúci trend spochybňovania legitimacy demokratických volieb a oslabenia inštitúcií zodpovedných za ich dôveryhodnosť.

Teoretické pohľad na volebnú integritu

Koncepcia západnej demokracie predpokladá určité formy politickej participácie občanov. Napríklad Sartoriho teória demokracie zdôrazňuje, že vládu ľudu vykonáva presne ten istý subjekt, ako vznikol, čím dáva podnet pre každú modernú formu demokracie, ktorá musí byť reprezentatívna. V tomto kontexte musí mať ľud k dispozícii postupy na prijímanie rozhodnutí, ktoré sú záväzné pre všetkých členov spoločnosti.¹⁹ Teda voľby chápané ako prostriedok legitimacy sú v tomto kontexte prezentované ako **faktor stability**. Jedným z faktorov stability každého politického režimu je lojalita ľudí voči režimu, takže ak členovia spoločnosti neprejavia podporu myšlienkam, ktoré sa odrážajú v demokratickej vláde, je ťažké presadiť niektorý z demokratických princípov. Lindberg na základe týchto argumentov skonštruoval tri inštrumentálne dimenzie, ktoré sú nevyhnutné pre realizáciu akejkoľvek suverénnej vlády zabezpečujúcej dlhodobú stabilitu demokratickej spoločnosti, sú to idea legitimacy (elít) spojená

---

¹⁷ Mexiko je krajina, ktorá sa vyznačuje dlhou históriou nedôvery vo voľby a nielen prezidentské voľby v roku 2012 sú ideálnym príkladom pre štúdium vnímania integrity volieb. Stav v oblasti volebnej integrity za rok 2023: Viac pozri: REYES, R. M.: *Electoral Integrity and Mexico's Recall Referendum*. In: EIP. 16. september 2024. [online], [cit. 14/09/2024]. Dostupné na internete: <<https://www.electoralintegrityproject.com/eip-blog/2024/9/14/electoral-integrity-and-mexicos-recall-referendum>>.

¹⁸ CANTÚ, F.; GARCÍA-PONCE, O.: *Partisan losers' effects: Perceptions of electoral integrity in Mexico*. In: *Electoral Studies*, Vol. 39, 2015, s. 1-14. [online], [cit. 08/11/2024]. Dostupné na internete: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2015.03.004>>.

¹⁹ SARTORI, G.: *Teória demokracie*. Bratislava: Archa, 1993, s. 512.

s rovnou politickou participáciou v podmienkach slobodnej politickej súťaže.²⁰ Ako vysvetľuje Lindberg, úloha, ktorú tu zohrávajú voľby, je rozhodujúca, pretože ak sú tieto dimenzie v spoločnosti zabezpečené, pravidelne sa opakujúce voľby odkazujú na legitimitu voličov a politických elít, čím podporujú stabilitu celého systému.

Na základe Sartoriho teórie **volebnej demokracie** si demokracia vyžaduje autonómnu verejnú mienku podporujúcu voľby schválené vládou, ktorá následne reaguje na názory verejnosti. Voľby a spravodlivé voľby sú inštitucionalizovaným procesom zaznamenávania stavu verejnej mienky. Volebnej demokracii chýbajú niektoré atribúty liberálnej demokracie (napr. systém kontroly a rovnováhy, byrokratická integrita, nestranné súdnictvo), ale režim organizuje slobodné a spravodlivé voľby,²¹ čo je rozhodujúci bod pre hranicu s volebným autoritarizmom. Jedným z takýchto teoretikov je Carothers, ktorý spochybňuje základnú premisu demokratizačných snáh z konca 20. storočia, pričom napáda postavenie volieb v demokratizačnom procese a zdôrazňuje nevyhnutnosť pôsobenia ďalších faktorov, ktoré majú na úspešný prechod osobitný vplyv.²²

Na presnú klasifikáciu režimov bolo vytvorených mnoho teórií a prístupov, ktoré sa spájajú v jednom - že v každom politickom režime nemajú vplyv na jeho charakter len konštantné determinanty, ale zjavnejším kritickým determinantom sú tie, ktoré spĺňajú všetky právne požiadavky, ale nerobia režim skutočne demokratickým. Takáto premenná sa ťažko meria, a preto existuje viacero projektov hodnotiacich kvalitu demokracie v dlhodobom výskume, ktoré sa líšia najmä podľa metodológie. Na základe Lindberga je najvhodnejším

---

²⁰ LINDBERG, S. I. (ed.): *Democratization by Elections*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2009, s. 33.

²¹ SARTORI, G.: *Teória demokracie*. Bratislava: Archa, 1993, s. 512.

²² CAROTHERS, T.: *The End of the Transition Paradigm*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 1, 2002, s. 14-16.

nástrojom analýzy Index občianskych slobôd,²³ ktorý zdôrazňuje, že hlavný dôvod spočíva v možnosti zachytiť širší rozsah transformácií, ktoré sa udiali v kvalite demokracie.

Larry Diamond sa pokúsil objasniť povahu volieb v prípade volebnej demokracie a volebného autoritárstva. Diamond zdôrazňuje, že rozdiel je daný predovšetkým charakterom volieb. Základná línia existuje v podobe slobody, spravodlivosti a komplexnosti a nemožno ju automaticky stotožňovať s prítomnosťou volieb ich vysokej kvality. Konkurenčný autoritarizmus je definovaný prítomnosťou násilia v čase volieb, čo naznačuje, že charakter volebného procesu nedosahuje minimálne štandardy demokracie.²⁴ Diamond vidí kľúčový rozdiel v charakteristikách režimov v slobode, spravodlivosti a komplexnosti a inklúzii volebných inštitúcií.²⁵ Odmietá etapy demokratických volieb, skôr definuje kritériá „dobrých volieb“, pričom ich stotožňuje s volebnou demokraciou. Najkritickejšími kritériami sú pomerne malé bariéry vstupu na scénu, pričom kandidáti a sympatizanti majú prirodzenú slobodu a rovnaký prístup k verejným médiám. Pokiaľ ide o voličov, tí sa nerozhodujú pod nátlakom, keďže správu volieb organizuje určitý nezávislý orgán, ktorý má chránený proces sčítavania hlasov. Ďalšími požiadavkami je, aby sa do volieb nezapájali strategické štátne orgány a inštitúcie (čo tiež súvisí so zneužitím právomocí) a aby voľby prebiehali podľa všeobecne známych pravidiel. A napokon, všetky povolebné spory môže vzniesť a posúdiť nezávislá odvolacia inšancia tak, ako to bolo v prípade neúspechu Donalda Trumpa pred štyrmi rokmi. Kritickou sa javí i situácia, kedy skupina Trumpových priaznivcov násilne zaútočila na budovu zákonodarnej moci týždeň pred nástupom novej vlády, čo je

---

²³ LINDBERG, S. I. (ed.): *Democratization by Elections*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2009, s. 102.

²⁴ DIAMOND, L.: *Is the Third Wave Over?* In: *Journal of Democracy*, Vol. 7, No. 3, 1996.

²⁵ DIAMOND, L.: *Is the Third Wave Over?* In: *Journal of Democracy*, Vol. 7, No. 3, 1996, s. 28.

v demokracii tejto krajiny bezprecedentná udalosť. Gonzáles a kol.²⁶ nachádzajú ďalšie podobnosti a vo svojej štúdii konštatujú, že „...správanie (troch) prezidentov preniklo do konania ich prívržencov a malo značné dôsledky“ pre budúcnosť demokracie v nimi spomínaných krajinách. Udalosti v USA prirovnávajú k podobným udalostiam v Brazílii a v Mexiku. Týždeň po Lulovej inaugurácii v Brazílii tisíce podporovateľov porazeného prezidenta Bolsonaro zaútočili na hlavné sídla troch vládnych inštitúcií v hlavnom meste Brasília.²⁷ Tvrdili, že voľby boli zmanipulované a požadovali Bolsonarov návrat do funkcie prezidenta. V Mexiku zase prezidentský tlak prispel k verejnému nepriateľstvu voči volebnému orgánu, ktorý dohliada na voľby.²⁸ Tieto prípady ilustrujú, že ohrozenie spravodlivosti volieb a nepriateľstvo voči volebným inštitúciám môže pochádzať od kandidátov a prezidentov z rôznych politických spektier, čo poukazuje na hlbší štrukturálny problém ohrozujúci normálne fungovanie volebných procesov. Incidentsy zároveň zdôrazňujú znepokojujúci trend, keď prívrženci politických lídrov využívajú násilie na podkopávanie demokratických inštitúcií a procesov.

Štúdia týchto spomínaných autorov je podnetná, nakoľko ambíciou ich výskumu realizovaného v 18 krajinách bolo preklenúť túto medzeru skúmaním toho, ako môžu rozdiely v expozícii občanov voči

---

²⁶ GONZÁLEZ, R. (et al.): *Fairness beyond the ballot: A comparative analysis of failures of electoral integrity, perceptions of electoral fairness, and attitudes towards democracy across 18 countries*. In: *Electoral Studies*, Vol. 87, 2023. [online], [29/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102740>>.

²⁷ JOHN, T. (et al): *Brazilian President Lula criticizes police for protesters' breach of government buildings*. In: *CNN*. January 10, 2023. [online], [cit. 23/01/2023]. Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2023/01/10/americas/brazil-brasilia-police-congress-attack-intl-latam/index.html>>.

²⁸ BENASSATTO, L. (et al.): *Brazil's Bolsonaro gathers supporters in show of strength amid coup probe*. In: *Reuters*. February 26, 2024. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/world/americas/brazils-bolsonaro-gathers-supporters-show-strength-amid-coup-probe-2024-02-25/>>.

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-7>

otázkam volebnej integrity a administrácie volebných procesov súvisieť s ich vnímaním férovosti volieb a ich postojmi k demokracii. Cieľom bolo teda zlepšiť „...chápanie komplexnej dynamiky medzi skúsenosťami občanov, vnímaním férovosti volieb a demokratickými postojmi“. Takto nastavený výskum vhodne dopĺňa viaceré výskumy a štúdie tzv. procedurálneho charakteru a štúdiami zameranými na inštitucionálne charakteristiky²⁹ a stránickú identifikáciu.³⁰

González a kol.³¹ skúmali vnímanie integrity volieb a súvisiace faktory prostredníctvom povolebných prieskumov uskutočnených v 26 voľbách v 18 krajinách medzi rokmi 2004 a 2021. Ich analýza ukázala, že skúsenosti občanov so zlyhaniami vo volebných procesoch, ako sú korupcia a zastrašovanie, zásadne ovplyvňujú ich pohľad na volebnú integritu. Zistili tiež, že autonómne volebné úrady majú len minimálny dopad na vnímanie spravodlivosti a slobody volieb zo strany občanov. Navyše, vnímanie volebnej integrity významne ovplyvňuje postoje občanov k demokracii. Výsledky ich výskumu podčiarkujú dôležitosť efektívnych volebných procesov a inštitúcií pre udržiavanie legitimacy demokratických systémov. Franko a Coma³² v roku 2017 zverejnili štúdiu skúmajúcu volebnú integritu z pohľadu volebnej dynamiky. Otázkou však zostáva, aký význam jednotlivé aspekty volebnej

---

²⁹ BIRCH, S.: *Electoral Institutions and Popular Confidence in Electoral Processes: A Cross-National Analysis*. In: *Electoral Studies*, Vol. 27, No. 2, 2008. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.005>>.

³⁰ Napríklad CANTÚ, F.; GARCÍA-PONCE, O.: *Partisan losers' effects: Perceptions of electoral integrity in Mexico*. In: *Electoral Studies*, Vol. 39, 2015, s. 1-14. [online], [cit. 08/11/2024]. Dostupné na internete: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2015.03.004>>.

³¹ GONZÁLEZ, R. (et al.): *Fairness beyond the ballot: A comparative analysis of failures of electoral integrity, perceptions of electoral fairness, and attitudes towards democracy across 18 countries*. In: *Electoral Studies*, Vol. 87, 2023. [online], [29/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102740>>.

³² FRANK, R. W.; COMA, F. M.: *How election dynamics shape perceptions of electoral integrity*. In: *Electoral Studies*, Vol. 48, 2017, s. 153-165. [online], [cit. 08/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2017.05.007>>.

dynamiky zohrávajú v procese hodnotenia volieb. Ktoré fázy volebného procesu považujú ľudia za najzásadnejšie pri posudzovaní ich spravodlivosti? Hlbšie pochopenie vplyvu volebnej dynamiky na vnímanie integrity volieb je podľa nás kľúčové. Z teoretického hľadiska je tento proces nevyhnutný pre demokratickú reprezentáciu, pričom volebné procesy majú z hľadiska tvorby politik väčšiu flexibilitu v porovnaní s individuálnymi alebo štátnymi faktormi.

Záver

Donedávna sa otázka volebnej integrity považovala za problém predovšetkým novovznikajúcich a polodemokratických štátov. Avšak udalosti po voľbách v USA v roku 2000, najmä v súvislosti s postupmi pri registrácii voličov, opätovne vzbudili záujem o túto problematiku aj v zavedených demokraciách. Navyše, rastúce obavy z klesajúcej volebnej účasti podnietili politických lídrov a odborníkov k hľadaniu spôsobov, ako obnoviť alebo posilniť dôveru občanov v politické inštitúcie.

Na základe aj vyššie uvedených teoretických pohľadov na voľby, ich dôležitosť pre demokraciu a samotnú volebnú integritu možno konštatovať, že hrozby pre spravodlivosť volieb možno rozdeliť do troch hlavných oblastí, z ktorých každá zodpovedá určitej fáze volebného procesu. Ako konštatujú Mozaffar a Schedler³³, k porušeniu volebnej integrity môže v podstate dôjsť manipuláciou s pravidlami, voličmi alebo volebným procesom. Každá z týchto praktík narúša metaforické „rovnaké podmienky“, ktoré stelesňujú zásady neutrality a rovnosti, ktoré sú základom spravodlivých volieb.

Do prvej skupiny možno zaradiť situácie, kedy príde k narušeniu demokratických princípov konania volieb v zmysle, že volebné

---

³³ SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.

systémy sú zámerne štruktúrované tak, aby zvýhodňovali určité subjekty alebo typy subjektov. Druhá skupina združuje prípady, kedy je výber voličov ovplyvnený nespravodlivo, často v dôsledku nerovnakého prístupu k informáciám o možnostiach, ktoré má občan k dispozícii v oblasti daných volieb (či už prezidentských alebo do zastupiteľských orgánov). Poslednú skupinu tvoria situácie, kedy prijaté administratívne postupy a pravidlá ohrozujú samotný proces hlasovania v zmysle zvýhodňovania konkrétnych kandidátov alebo strany.

Faktory, ktoré prispievajú k slobodným, spravodlivým a dôveryhodným voľbám, sú nesporne zložité. Dá sa však predpokladať, že inštitúcie, ktoré dohliadajú na kľúčové aspekty volebného procesu, zohrávajú významnú úlohu pri zvyšovaní objektívnej nestrannosti volebných systémov, ako aj ich dôveryhodnosti vnímanej voličmi. Súčasný výskum naznačuje, že dôveru verejnosti vo volebné procesy môžu posilniť inštitúcie, ktoré podporujú rovnosť medzi účastníkmi volieb, čím sa účinne vyrovnávajú podmienky. V jednotlivých fázach volebného procesu zohrávajú zásadnú úlohu tri kľúčové prvky: princíp pomerného zastúpenia ako základ celého volebného systému, verejné financovanie volebných kampaní, ktoré zabezpečuje rovnaké podmienky pre spravodlivú súťaž o voličskú podporu, a nezávislosť volebných riadiacich orgánov (EMB), ktorá garantuje nestrannosť volebných procesov. Súčasná politická teória a výskum, najmä vo svetle súčasného vývoja, by sa mali zamerať na hodnotenie miery, do akej tieto faktory inštitucionálneho usporiadania ovplyvňujú dôveru verejnosti v integritu volieb.

Literatúra:

- BANDUCCI, S. A.; KARP, J. A.: *How elections change the way citizens view the political system: campaigns, media effects and electoral outcomes in comparative perspective*. In: *British Journal of Political Science*, 33 (3), 2003, 443-467. Dostupné na internete:
<<https://doi.org/10.1017/s000712340300019x>>.
- BANDUCCI, S.; KARP, J. A.: *The Impact of Proportional Representation on Turnout: Evidence from New Zealand*. In: *Australian Journal of Political Science*, Vol. 34, No. 3, 1999.
- BENASSATTO, L. (et al.): *Brazil's Bolsonaro gathers supporters in show of strength amid coup probe*. In: *Reuters*. February 26, 2024. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete:
<<https://www.reuters.com/world/americas/brazils-bolsonaro-gathers-supporters-show-strength-amid-coup-probe-2024-02-25/>>.
- BIRCH, S.: *Defining Electoral Integrity and Electoral Malpractice*. In: Oxford University Press eBooks, 2011. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete:
<<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199606160.003.0002>>.
- BIRCH, S.: *Electoral Institutions and Popular Confidence in Electoral Processes: A Cross-National Analysis*. In: *Electoral Studies*, Vol. 27, No. 2, 2008. [online], [cit. 24/07/2024]. Dostupné na internete:
<<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.01.005>>.
- CANTÚ, F.; GARCÍA-PONCE, O.: *Partisan losers' effects: Perceptions of electoral integrity in Mexico*. In: *Electoral Studies*, Vol. 39, 2015, s. 1-14. [online], [cit. 08/11/2024]. Dostupné na internete:
<<http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2015.03.004>>.
- CAROTHERS, T.: *The End of the Transition Paradigm*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 1, 2002, s. 5-21.
- DAHL, R. A.: *Democracy and Human Rights under Different Conditions of Development*. In: EIDE, A.; HAGTVET, B. (eds.): *Human Rights in*

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-7>

- Perspective. A Global Assessment*. Nobel Symposium 74. Oxford: Blackwell, 1992.
- DAHL, R. A.: *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, 1973.
- DIAMOND, L.: *Is the Third Wave Over?* In: *Journal of Democracy*, Vol. 7, No. 3, 1996.
- ELKLIT, J.; REYNOLDS, A.: *The Impact of Election Administration on the Legitimacy of Emerging Democracies*. In: *Journal of Commonwealth and Comparative Politics*, Vol. 40, No. 2, 2002.
- FRANK, R. W.; COMA, F. M.: *How election dynamics shape perceptions of electoral integrity*. In: *Electoral Studies*, Vol. 48, 2017, s. 153-165. [online], [cit. 08/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2017.05.007>>.
- GONZÁLEZ, R. (et al.): *Fairness beyond the ballot: A comparative analysis of failures of electoral integrity, perceptions of electoral fairness, and attitudes towards democracy across 18 countries*. In: *Electoral Studies*, 2023, Vol. 87, 102740. [online], [29/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102740>>.
- JAMES, T.: *The Global Electoral Integrity Report 2024*. 24. júl 2024. [online], [cit. 04/12/2024]. Dostupné na internete: <<https://www.electoralintegrityproject.com/eip-blog/2024/7/24/the-global-electoral-integrity-report-2024>>.
- JOHN, T. (et al.): *Brazilian President Lula criticizes police for protesters' breach of government buildings*. In: CNN. January 10, 2023. [online], [cit. 23/01/2023]. Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2023/01/10/americas/brazil-brasilia-police-congress-attack-intl-latam/index.html>>.
- LEVITSKY, S.; WAY, L. A.: *The Rise of Competitive Authoritarianism*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002.
- LINDBERG, S. I. (ed.): *Democratization by Elections*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2009.

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-7>

- LINZ, J. J.; STEPAN, A.: *Toward Consolidated Democracies*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 7, No. 2, 1996. [online], [cit. 04/12/2024]. Dostupné na internete:
<<http://adpm.pbworks.com/f/Democratic%20Consolidation-Linz%20and%20Stepan-1996.pdf>>.
- O'DONNELL, G.; SCHMITTER, P. C.: *Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986.
- PAYNE, J. M. (et al.): *Democracies in development: politics and reform in Latin America*. Inter-American Development Bank, the International Institute for Democracy and Electoral Assistance, and the David Rockefeller Center for Latin American Studies, Harvard University, Washington, 2007.
- REYES, R. M. *Electoral Integrity and Mexico's Recall Referendum*. In: *EIP*. 16. september 2024. [online], [cit. 14/09/2024]. Dostupné na internete: <<https://www.electoralintegrityproject.com/eip-blog/2024/9/14/electoral-integrity-and-mexicos-recall-referendum>>.
- SARTORI, G.: *Teória demokracie*. Bratislava: Archa, 1993.
- SARTORI, G.: *The Theory of Democracy Revisited*. Vol. 1. N.J.: Chatham House Publishers, 1987, s. xiv + 253.
- SCHEDLER, A. (ed.): *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. London: Lynne Rienner Publisher, 2006. [online], [cit. 04/12/2024]. Dostupné na internete:
<http://works.bepress.com/andreas_schedler/9/>.
- SCHEDLER, A.: *The Menu of Manipulation*. In: *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 2, 2002. [online], [cit. 20/11/2024]. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1353/jod.2002.0031>>.
- SCHEDLER, A.: *What is Democratic Consolidation?* In: *Journal of Democracy*. Vol. 9, No. 2, 1998.

<https://doi.org/10.33542/KKD-0453-8-7>

- TOBY, J.: *The Global Electoral Integrity Report 2024*. [online], [cit. 01/12/2024]. Dostupné na internete:
<<https://www.electoralintegrityproject.com/eip-blog/2024/7/24/the-global-electoral-integrity-report-2024>>.
- WEATHERFORD, M. S.: *Measuring Political Legitimacy*. In: *American Political Science Review*. Vol. 86, No. 1, 1992, s. 149-166.
- WHITEHEAD, L.: *Democratization: Theory and Experience*. Oxford: Oxford University Press, 2002.